

listina opremljena s pečatom, ga je potrebno zaščititi na poseben način. Na poškodbe gradiva vplivajo seveda tudi temperatura, vlaga, insekti, mikrobi in same nečistoče v materialu. Zato je izjemnega pomena prav mikroklima, v kateri je določen predmet, natančno razlaga v svojem prispevku dr. Dario Camuffo, direktor raziskav na Inštitutu za atmosfersko fiziko in klimo Nacionalnega raziskovalnega centra v Padovi. Vsak zahteva posebno obravnavo, zato so problematične razstave, na katerih so na enem mestu predstavljeni artefakti različnih lastnosti – kipi, slike, knjige, saj je težko zagotoviti za vse primerne razmere.

Tudi v samih depojih je potrebno poskrbeti, da je gradivo pravilno hranjeno. Kar nekaj člankov opisuje koristne napotke za zasteklitev, pripravo vitrin, zaščito del velikih formatov in izdelavo paspartujev, predvsem pa opozarjajo na škodljive in primerne materiale pri izdelavi. Pogosto namreč prav izbira neprimerne materiala negativno vpliva na arhivsko gradivo in ga poškoduje. Na koncu nekaterih prispevkov so podani tudi naslovi dobaviteljev posebnih materialov, zato ima publikacija tudi praktično vrednost. Da ne gre le za teoretične prispevke o razstavljanju arhivskega in knjižničnega gradiva, dokazujejo tudi objave primerov obrazcev za določitev občutljivosti predmetov, za dovoljeni čas razstavljanja in podobno. To bo v veliko pomoč tistim ustanovam, ki so šele na začetku poti pri izdelavi standardov varovanja.

Posebno mesto v arhivskem in knjižničnem gradivu imajo fotografije. Clara C. von Waldthausen iz Fotorestavratorskega studia C. C. von Waldthausen v Amsterdamu opozarja, da standardov varovanja za fotografije še ni in da so večinoma v uporabi kar tisti za papirno gradivo. Ti seveda za fotografije niso primerni, saj se fizično in kemično razlikujejo od zbirsk grafičnih medijev na papirju. Sestava fotografij se s kemijskimi procesi spreminja, uporaba neprimernih standardov pa lahko na njih pusti hude posledice. Ob tem je treba opozoriti tudi na nove materiale, kot so risbe, narejene s flomastri, saj ti zelo hitro zbledijo. Potrebno je najti ustrezne postopke konservacije in hrambe.

Zanimiv je prispevek dr. Jozefa Hanusa, vodje oddelka za preservacijo Slovaškega nacionalnega arhiva, ki je primerjal zakonodajne predpise o razstavljanju arhivskih dokumentov v 50 državah in ovrednotil poglobitve razlike med njimi. Slovenija je ena redkih držav, ki še nima posebnih predpisov, pravilnik o materialnem varstvu arhivskega in dokumentarnega gradiva pa priporoča uporabo relevantnega standada ISO in priporočil za skladiščenje in razstavljanje arhivskih dokumentov iz Britanskega standarda BS 5454. O pomenu pravnih in metodoloških osnov za izvoz in uvoz kulturnih dobrin piše Elena N. Popova iz Federalne arhivske službe Rusije. Pomembna pobuda, ki ne sme iti mimo nas, je ustanovitev Modrega štita, kulturnega pendanta Rdečemu križu, ki naj bi skrbel za varovanje kulturne dediščine med naravnimi katastrofami in vojnami. Njegova učinkovitost je odvisna od ustanavljanja nacionalnih odborov Modrega štita, ki bodo sposobni izvajati akcije na lokalni, nacionalni ali

regionalni ravni, pravi Marie-Thérèse Varlamoff, direktorica IFLA PAC.

Da se znanje o varovanju kulturne dediščine vse bolj širi in bogati, priča tudi slovarček strokovnih besed, ki je dodan na koncu obsežne publikacije. V njem so zbrani izrazi, povezani z materiali, kemičnimi snovmi in postopki, poškodbami idr., uveljavljeni v krogu strokovnjakov, ker omogoča lažje sporazumevanje. Knjiga je praktičen priročnik za vse ustanove, ki hranijo arhivsko in knjižnično gradivo, ter pomemben korak k oblikovanju bodočih skupnih standardov na mednarodni ravni.

Anabelle Križnar

Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja, Pokrajinski arhiv Maribor 2004, 423 strani.

V 3. zborniku Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja so objavljeni referati dopolnilnega izobraževanja s področja arhivstike, dokumentalistike in informatike, ki je potekalo od 31. marca 2. aprila 2004 v Radencih. Prispevki so napisani v slovenskem, bosanskem, hrvaškem, srbskem, nemškem ali angleškem jeziku z izvlečki v enakem jeziku, kot so referati, in s prevodom v angleški jezik. Povzetki so v angleškem, nemškem ali slovenskem jeziku. Razdeljeni so na pet vsebinskih sklopov.

Zbornik je izšel v Mariboru leta 2004, obsega 423 strani in je natisnjen v 300 izvodih. Izdal in založil ga je Pokrajinski arhiv Maribor. Zbornik ima enako obliko kot predhodna dva, z ovitkom v barvi, ki iz bele prehaja v modro. Na ovitku je slika računalniškega zaslona, na katerega je položena slika. Na dnu ovitka je naslov publikacije z letnico izida. Posamezne sklope prispevkov ločuje list z napisom sklopa in obarvanim sklopom. Po svoji obliki je postal zbornik prepoznaven med udeleženci posvetovanj.

V prvem sklopu, **Iz arhivske prakse**, je štirinajst referatov z najširšega področja arhivske prakse:

V prvem referatu **Arhivsko področje in Evropska unija** je mag. Natalija Glažar (Ljubljana) v mesecu pred vstopom Slovenije v Evropsko zvezo predstavila tri vsebinske sklope, ki so pomembni za arhivsko strokovno področje v novih razmerah delovanja in zakonodajne ureditve Evropske unije. Predstavila je delovne skupine in posebne projekte za arhivsko področje, podala pregled razpisanih programov Evropske unije, v katerih lahko kandidiramo za finančno podporo v arhivskih projektih, v zadnjem sklopu pa je predstavila dokumente Evropske skupnosti, ki na kakršen koli način posegajo na arhivsko področje.

Mag. Janez Stare (Ljubljana) je pripravil referat z naslovom **Organizacijski, kadrovski, tehnični in**

vsebinski vidiki prakse ravnanja z dokumentarnim gradivom, v njem obravnava ravnanje z dokumentarnim gradivom v organizacijah. Položaj in razvitost področja sta v veliki meri odvisna od odnosa, ki ga imajo zaposleni, še posebej vodje. Rezultati pilotne študije, ki so jo pripravili, nakazujejo stanje ravnanja z dokumentarnim gradivom.

Nekateri vidiki vloge načrtov klasifikacijskih znakov za vzpostavitev preglednosti dela javne uprave je naslov prispevka mag. Ivana Peršaka (Ruše). V njem avtor predstavi oris nekaterih vidikov vloge načrtov klasifikacijskih znakov pri delu organov javne uprave v Republiki Sloveniji. V prikazu se omeji na splošen prikaz načel poslovanja z dokumentarnim gradivom, pravno ureditvijo klasifikacijskih znakov v Sloveniji ter dinamiko in smerjo razvoja sistema teh znakov.

Žarko Štrumbi (Ljubljana) je v referatu **Glavna pisarna – arhiv – e-arhiv** prikazal pomen glavne pisarne za urejeno dokumentarno in arhivsko gradivo na podlagi dobro pripravljenih klasifikacijskih načrtov in opozoril na probleme, ki se pojavljajo v zvezi z nastankom e-arhivov in e-dokumentacije in pomanjkanjem nadzora na tem področju.

Izet Šabotić (Tuzla) v prispevku **Iskustva arhiva Tuzle u zbirjanju ugrožene registraturne građe** opozarja na številne probleme, ki so nastali v času tranzicije v Bosni in Hercegovini na področju arhivske službe. Eden od osnovnih problemov je vezan na skrb arhivske službe za ogroženo arhivsko gradivo. Ker je nemogoče naenkrat rešiti vse ogroženo arhivsko gradivo, opozarja na prizadevanje pri zaustavljanju nadaljnega procesa propadanja.

Nastanek, arhiviranje in hramba elektronskih dokumentov na Kosovu je naslov prispevka dr. Jusufa Osmanija (Priština), ki ga je poslal za zbornik, v katerem predstavlja vpliv sodobnih informacijskih tehnologij na področje arhivske stroke na Kosovu. To je spremenilo vlogo arhivistov in arhivske službe in vneslo mnoge spremembe.

Prav tako je Jelena Antović (Kotor) pripravila za zbornik prispevek **Crna gora i njeni arhivi**. V njem predstavi nov vodnik z imenom "Arhivski fondovi i zbirke u Republici Crnoj Gori, tom I-II", ki ga je izdal Državni arhiv Črne Gore na Cetinju leta 2001. Vodnik prinaša podatke tudi o knjižnicah, muzejih in verskih skupnostih, pravzaprav o njihovih arhivskih fondih in zbirkah do leta 2000. Sestavni del vodnika je tudi vodnik iz leta 1983, ki je imel naslov "Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ-SR Crna Gora".

Problematiko arhiviranja dokumentarnega in arhivskega gradiva pri ustvarjalcih na primeru tehniških fakultet Univerze v Mariboru je v zborniku z naslovom **Arhiviranje kot izziv ustvarjalcem dokumentarnega in arhivskega gradiva** je predstavila Lidija Gregorc (Maribor). Vodstva fakultete so želela urejeno ravnanje z dokumentarnim in arhivskih gradivom, ki omogoča oziroma zagotavlja ustrezno hrambo, vzdrževanje in uporabo gradiva za poslovanje do poteka rokov hranjenja ali do izročitve arhivskega gradiva pristojnemu arhivu.

Jure Maček (Maribor) je za zbornik pripravil referat **Problematika privatnopravnih ustvarjalcev arhivskega gradiva s poudarkom na društvi**. V prispevku, ki ga je opremil s številnimi razpredelnicami, poudarja, da je sprememba družbenopolitičnega sistema leta 1991 povzročila drugačno obravnavo privatnopravnih ustvarjalcev arhivskega gradiva. Največja dilema je, kako obvarovati zasebno arhivsko gradivo in hkrati ne posegati v neodtujljivo pravico do zasebne lastnine.

O valorizaciji arhivskega gradiva je pripravila prispevek dr. Elisabeth Schögggl-Ernst (Gradec) z naslovom **Bewertung von Schriftgut**. Vrednotenje arhivskega gradiva je ena izmed glavnih nalog arhivista. Odloči se, katere informacije bodo na razpolago za bodoče raziskovalce. Za kar najbolj objektivno opravljeno nalogo je pomembno, da ohranjamo stik z ustvarjalcem gradiva. Izločitvene smernice za posamezne zvrsti arhivskega gradiva pomagajo arhivistu pri izboru arhivskega gradiva iz velike količine dokumentarnega gradiva.

Sejdalija Gušić (Sarajevo) je predstavil referat z naslovom **Arhivska građa osmanskog perioda u arhivima Bosne i Hercegovine**. V njem predstavi osnovno strukturo osmanske administracije in kratek pregled arhivskih fondov in zbirk iz tega obdobja, ki hranijo v arhivih Bosne in Hercegovine (od sredine 15. – začetka 20. stoletja). Predlaga nekatere zaključke in smeri nadaljnega delovanja za ohranitev in zbiranje take vrste arhivskega gradiva. Pozval je slovenske arhiviste, da bi naredili evidenco tovrstnega gradiva v slovenskih arhivih.

O terminologiji v arhivih je Zdenka Semlič-Rajh (Maribor) pripravila referat **Usklajena arhivska terminologija – pogoj za uspešno strokovno delo**. Predstavi standardizacijo terminologije pri nas in v mednarodnem merilu. Poseben poudarek daje vprašanju standardizacije arhivske terminologije, saj nerešeni terminološki problemi sprožajo osnovne težave pri načrtovanju strategij za razvoj arhivske znanosti kot avtonomne discipline.

Referat **Problematika standardizacije arhivske djelatnosti Bosne i Hercegovine** je pripravil dr. Azem Kožar (Tuzla). V prispevku primerja standardizacijo na mednarodnem nivoju z nivojem uporabe v Bosni in Hercegovini. Specifičnost aktivnosti na arhivskem področju izhaja iz dejstva, da je bila velika količina arhivskega gradiva poškodovana v času vojne 1992–1995. Prav tako po vojni arhivska dejavnost ni pravno urejena (standardizirana). Mednarodne standarde je nemogoče upoštevati (posebno tiste o vrednotenju gradiva), saj je arhivsko gradivo ohranjeno fragmentarno, zato avtor razmišlja, kako združiti obe dejstvi.

Za zbornik je pripravil prispevek dr. Darko Antović (Cetinje) z naslovom **Fondovi crkvenih arhiva Boke Kotorske kao izvori za proučavanje istorije dramske književnosti : jedna sakralna drama nepoznatog peraškog autora XVII vijeka**. Avtor navaja, da hranijo v župnijskem arhivu cerkve sv. Nikole v Prerastu najbogatejša zbirka književnih roko-

pisov iz dobe baroka Boke Kotorske. V prispevku je popis gradiva tega arhiva in predstavitev primera dramske književnosti – prikazovanje z naslovom: **Prikazanje razgovora Jesusova s učenicima svojijema u vrijeme napokonje večere, neznanega avtorja iz Perasta iz konca 17. stoletja.**

V drugem sklopu, **Materialno varstvo arhivskega gradiva**, je dvanajst referatov s pomembnega področja arhivske prakse – materialno varstvo arhivskega gradiva:

Dr. Leopold Auer (Dunaj) je pripravil prispevek z naslovom **Zwischen Technik und Denkmalschutz : Die Generalsanierung des Gebäudes des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchivs**, v katerem predstavi Dunajski hišni, dvorni in državni arhiv na Dunaju kot primer namenske gradnje za potrebe arhiva iz začetka 20. stoletja, ki za neobarčno fasado skriva za svoj čas najmodernejši skladiščni trakt, ki predstavlja s svojo železno konstrukcijo tehnični in gradbeni spomenik evropskega pomena. V letih 2001 – 2003 je prišlo do temeljite prenove, ki je prinesla razne tehnične preнове kot sta vgradnja javljajnikov požara in povečanje čitalnice ter ohranila zgodovinske gradbene osnove.

Lokacija arhivskih zgradb u Srbiji i uticaj na zaštitu arhivske građe je naslov prispevka, ki ga je pripravil Boriša Radovanović (Kragujevac). Poudarja, da lokacija arhivske zgradbe poleg tehničnih in arhitektonskih rešitev najbolj vpliva na zunanje dejavnike, ki vplivajo na varstvo in zaščito arhivskega gradiva. Skrb za trajno zaščito arhivskega gradiva je v Srbiji v pristojnosti arhivov. Potrebno pa je sprejeti veljavne standarde, da bo arhivska zgradba primerna za uresničitev sodobnih zahtev zaščite.

Dr. Heinrich Berg (Dunaj) je podal referat z naslovom **Der Neubau des Wiener Stadt- und Landesarchivs**. Predstavi graditev novega Mestnega in deželnega arhiva na Dunaju, ki so jo naredili v letih 1999–2001 v zgodovinsko pomembnem objektu, v enem od štirih gazometrov na vzhodnem obrobju mesta, v zgodovinskem industrijskem spomeniku. V prispevku je predstavljena tehnična oprema novogradnje arhiva in vselitev, ki je bila končana v enem letu. V tem času so bile minimalne prekinitve in oviranje poslovanja s strankami.

Problematiko nenamenske gradnje sta predstavili Tajana Ujčić (Pazin) in Branka Poropat (Pazin) v referatu **Problematika nenamjenski građenih arhivskih spremišta Državnog arhiva u Pazinu**. Avtorici analizirata obstoječe stanje, predstavita problematiko nenamensko grajenih arhivskih skladišč na primeru Državnega arhiva v Pazinu ter na osnovi dobljenih rezultatov predstavita smernice za bodoče reševanje te problematike. V obdobju do dokončne rešitve problematike je potrebno narediti vse, da bi zmanjšali neprimerne vplive brez velikih finančnih vlaganj.

Preservation of archives in the new Slovak archival legislation je naslov referata Jozefa Hanus (Bratislava). Poudarja, da nova sprejeta zakonodaja v Republiki Slovaški zagotavlja izvrstno podlago za kvalitetno izboljšanje na področju varstva arhivskega gradiva. Nova zakonodaja je bila sprejeta 1. januarja

2003 in sicer Zakon o arhivskem in dokumentarnem gradivu in dopolnitve k zakonu in Uredba ministrstva za notranje zadeve Republike Slovaške z dne 29. oktobra 2002. V prispevku so predstavljeni izbrani člani, ki ilustrirajo glavne cilje in namen njihove uvedbe.

Mag. Tatjana Mušnjak (Zagreb) je pripravila referat **Uloga restavriranja u zaštiti pisane baštine**. Predstavlja različne oblike zaščite pisne kulturne dediščine, ki se med seboj dopolnjujejo. Najboljši primer tega prepletanja so nekatere metode preventivne zaščite in konzervacije. Da bi lahko razumeli pomembnost restavriranja med drugimi oblikami zaščite, moramo spoznati pojme zaščita, konzerviranje, restavriranje in kako so definirani v različnih priročnikih s področja pisne kulturne dediščine. V prispevku predstavi avtorica tudi nevarnostih, katerim je izpostavljena predmet pri restavriranju, kriterije za izbor gradiva in metodi za restavriranje in etiko konzerviranja in restavriranja.

O restavriranju govori tudi prispevek konzervatorke Dubravke Pilopović (Zagreb) z naslovom **Odabir metode restauriranja**. Avtorica predstavlja vzroke in vrste poškodb arhivskega gradiva, sredstva za restavriranje in metode restavriranja in poudarja pomen preventivne zaščite gradiva. Predstavljena je tudi možnost škodljivega vpliva pri restavriranju tako na arhivsko gradivo kot tudi na zdravje ljudi. Pomembna je dobra izobraženost tako arhivistov kot restavrirateljev, ki prepoznajo inficirano gradivo in nemudoma ustrezno ukrepajo ali vsaj preprečijo, da bi bilo inficirano gradivo še naprej v skladišču skupaj z drugim gradivom.

Avtorji Stanka Grkman, Meta Černič Letnar, dr. Jedert Vodopivec, dr. Marin Berović (vsi Ljubljana) so pripravili referat **Vpliv vezivnosti škroba na postopek restavriranja papirja**. V njem predstavljajo raziskavo vpliva vezivnosti škroba na postopek restavriranja papirja. Raziskava je pokazala, da se različne vrste škroba obnašajo zelo različno. Priporočajo majhne količine škroba. Zelo dobre lastnosti je pokazal pšenični škrob japonskega izvora, ki pa je zelo drag, zato pri manj zahtevnih in manj pomembnih delih priporočajo tudi belgijski in nemški pšenični škrob in sicer pri uporabi nižje koncentracije. Koruzna škroba sta se izkazala najslabša med vsemi, saj oba poslabšata mehanske lastnosti in ga v restavratorske namene ne priporočajo.

Izdelava po meri izdelane zaščitne škatle je naslov referata Blanke Avguštin Florjanovič (Ljubljana) in Tine Buh (Ljubljana). V prispevku predstavita, kako je izdelana kakovostna zaščita za najrazličnejše gradivo, posebno tisto, ki spada med bolj občutljivo. V sektorju za konzerviranje in restavriranje Arhiva Republike Slovenije izpopolnjujejo znanje na področju zaščite arhivskega in knjižničnega gradiva. Tako so se v letu 2000 udeležili tečaja pod vodstvom Christopherja Clarksona iz Oxforda. Pridobljeno znanje posredujejo tudi drugim predvsem na tečajih za izdelavo zaščitnih škatel, ki potekajo v Arhivu Republike Slovenije.

Dr. Branko Bubenik (Zagreb) je pripravil referat **Razvoj tehnološke opreme arhivskih spremišča u hrvatskoj televiziji**. V referatu izpostavi več problemov arhiviranja: od individualne zbirke do centraliziranega arhivskega skladišča, lesene in kovinske police, pomični kompaktni na električni ali ročni pogon. Predstavi tudi tako imenovani vertikalni mobilni arhivski sistem in popolnoma avtomatizirano arhivsko skladišče. Predstavi tudi pomen oznake barr code na gradivu in pomoč informatike za nadzor in upravljanje arhivskih skladišč v arhivih televizijskih hiš.

O televizijskih arhivih je pripravil prispevek tudi Aleksander Lavrenčič (Ljubljana) z naslovom **Digitalizacija televizijskih arhivov v razvitem svetu in koraki k digitalizaciji arhiva TV Slovenija**. Poudarja, da bo digitalizacija spremenila televizijske arhive iz dosedanjih odlagališč v aktivne ustvarjalce novega gradiva. Poleg izboljšanih pogojev materialnega varstva bo digitalizacija s ponudbo na spletu omogočila tudi hitrejši in lažji dostop za vse uporabnike. Naloga arhivistov je, da izdelamo načela prioritete pri presnemavanju na digitalne nosilce.

Zlatko Vežjak (Maribor) je predstavil referat **Kako urediti arhiv – Prostorska in vsebinska ureditev poslovanja z arhivskim in dokumentarnim gradivom za večja in manjša podjetja in ustanove**. Poudaril je, da ima ta projekt za cilj postaviti model celovite ureditve in organizacije arhivske službe tako v večjih kot manjših podjetjih in ustanovah. Projekt ARHI zahteva posnetek stanja, obravnava vse zakonsko določene postopke in na koncu predstavi tudi prostor, ki je za to potreben, arhivsko hišo.

V tretjem sklopu, **Izobraževanje**, sta dva referata, ki predstavljata izkušnje iz sosednjih držav:

Prvi referat je predstavil Darko Rubčić (Zagreb) z naslovom **Obrazovanje djelatnika u pismohranama – regulativa i praksa**. Prikazan je pregled dopolnilnega izobraževanja za delavce, ki delajo z dokumentarnim in arhivskim gradivom v obdobju od leta 1945 do danes. Predstavljen je današnji potek izobraževanja, predstavljeni so načini današnjega reševanja problematike in na koncu je podan predlog, da bi se ti delavci izobraževali v specializiranih ustanovah. Omenjen je tudi pravni red, ki je omogočal dosedanje izobraževanje. Avtor opozarja na pomembnost te naloge in nujnost celovite rešitve te problematike.

Peter Wiesflecker (Gradec) je v referatu **Fortbildung im Steiermärkischen Landesarchiv – Erfahrungen – Überlegungen – Möglichkeiten** predstavi izobraževanje, ki ga omogoča Akademija deželne uprave. Teme organiziranih seminarjev so na široko odprte vsem in ponujajo možnost, da se v okviru eno-ali večdnevni seminarjev orientirajo predvsem na vprašanja v zvezi z upravo in vodenjem delavcev. Štajerski deželni arhiv daje dodaten poudarek izobraževanju svojih delavcev. Profil kroga arhivskih sodelavcev zahteva v strokovnem pogledu temeljito poznavanje strukture fondov in uprave na področju svetovanja, temeljito poznavanje glavnih izločitvenih linij, kakor tudi dobro branje historičnih spisov vseh časovnih obdobj.

V četrtem sklopu, **Arhivi – knjižnice - muzeji**, je pet referatov s področja sodelovanja pri reševanju podobne problematike arhivov, knjižnic in muzejev:

Arhiv, knjižnice, muzeji: možnosti suradnje u globalnoj informacijskoj infrastrukturi – hrvatska izkustva tijekom godišnjih seminarja je naslov prispevka, ki ga je pripravila dr. Mirna Willer (Zagreb). Predstavi sedemletno tradicijo na Hrvaškem, ko imajo posvetovanja naslov: **Arhivi, knjižnice, muzeji; možnosti sodelovanja v pogojih globalne informacijske infrastrukture**. Namen konference je preiskati teoretične predpostavke možnega sodelovanja, spoznati najnovejše tehnologije in na podlagi konkretnih primerov pregledati možnost sprejemljivosti takega razmišljanja. Predstavljene so teme seminarjev s poudarkom na arhivskih temah in analiza rezultatov dosedanjega dela.

O sodelovanju med arhivi, muzeji in knjižnicami je pripravila referat mag. Mojca Jenko (Ljubljana) z naslovom **Povezovanje med arhivi, muzeji in knjižnicami – zbirke/fondi, predpisi, priporočila, dileme ... z zornega kota muzejskega delavca**. Avtorica opozarja na skupne korenine muzejev, knjižnic in arhivov ter delno nedosledne zakonske in podzakonske akte, ki v Sloveniji urejajo varovanje premične kulturne dediščine. Razvijajoča se informacijska družba zahteva tudi novo znanje, ki pa ga naš sistem univerzitetnega študija ne daje. Posledica takega stanja je pasivnost namesto zahtevanega sodelovanja pri evropskih projektih, saj pri nekaterih sodeluje Slovenija le načelno.

Leopold Mikec Avberšek (Maribor) je pripravil prispevek **Raziskovalno delo v čitalnici arhiva**. V njem je predstavil povratne informacije o raziskovalnem delu v arhivu v znanstvene in publicistične namene. Te so podane tako z mnenji raziskovalcev kot tudi z vsebino njihovih izsledkov, ki so nastali na podlagi raziskovanja v arhivu. Predstavljen je potek prenove čitalnice arhiva, ki je potekala v več fazah do leta 2003. Prikazan je potek raziskovalnega dela in možnosti, ki jih imajo raziskovalci za svoje delo v čitalnici arhiva.

Slovenska zakonodaja ob začasnem izvozu arhivskega gradiva v razstavne namene je naslov prispevka, ki ga je pripravil mag. Gašper Šmid (Ljubljana). Predstavi celoten postopek izposoje arhivskega gradiva v razstavne namene v tujino. Najprej obrazloži določene člene iz Zakona o arhivskem gradivu in arhivih in iz njega izhajajoče podzakonske akte. Predstavi tudi določene člene Zakona o varstvu kulturne dediščine in podzakonske akte. Izpostavi pa vprašanje, zakaj izposoje arhivskega gradiva v tujino ne ureja sedanji arhivski zakon in kako bo to rešeno v prihodnje v novem zakonu.

Mustafa Dervišević (Sarajevo) je v prispevku **Prikaz izdanja Istorijskog arhiva Sarajevo u 2003. godini** prikazal založniško dejavnost tega arhiva v letu 2003. Predstavljen je vodnik z naslovom »Vodiču kroz fondove i zbirke Istorijskog arhiva Sarajevo«, ki ga je pripravila skupina strokovnih delavcev iz tega arhiva, druga knjiga pa je dnevnik iz časa vojne od 3. marca 1992 do 13. januarja 1996, ko je bilo Sarajevo po-

polnoma blokirano zaradi vojne. Vsakodnevno ga je pisal bivši župan Sarajeva Dane Olbine. Njegov naslov je "Dani i godine opsade".

V petem sklopu, **Informatika**, je osem referatov s pomembnega novejšega področja arhivske prakse, tako s teoretične strani kot s prikazom izkušenj na tem področju:

Prvi prispevek v tem sklopu ima naslov **Obvladovanje e-dokumentov po vstopu v EU**. V njem avtor Milan Selan (Ljubljana) izpostavi dejstvo, da se bo z vstopom Slovenije v EU obseg e-dokumentacije izredno povečal, po eni strani zaradi obsežne evropske zakonodaje, ki v Slovenijo prihaja skoraj izključno v elektronski obliki, po drugi strani pa tudi zaradi zahteve EU po večjezičnih različicah vsebin, ki jih na spletu zagotavlja slovenska državna uprava. Avtor zgolj opozarja na problematiko in na morebitne posledice, če se arhivska stroka ne bi pravočasno odzvala na to problematiko.

Nada Čibej (Koper) v prispevku **Priporočila mednarodnih ISO standardov – elektronsko arhiviranje** obravnava priporočila mednarodnih standardov na področju elektronskega poslovanja in elektronskega arhiviranja ter njihovo vključevanje v prakso. Večja pozornost je posvečena standardu ISO/TR 12654:1997. Na prikaz zadnjih dognanj kaže tudi navedena bibliografija, saj prevladujejo navedki spletnih strani.

Za zbornik je pripravila prispevek tudi dr. Grazia Tatò (Trst) z naslovom **Computer protocol: The Italian project for the public administration**. V prispevku navaja, da je v Italiji že od leta 1998 obstajalo mnogo normativnih ukrepov v zvezi z uveljavljanjem elektronskega vpisnega sistema za dokumentarno gradivo in projekta ESPI – 421. Leta 1999 je uprava začela uvajati projekte za implementacijo računalniških delovodnikov in njihove izvedbene projekte v razvojne načrte avtomatskih računalniških sistemov. V okviru Ministrstva za kulturo in kulturne dobrine je bila ustanovljena koordinacijska skupina, ki je dobila nalogo, da predstavi računalniški delovodnik na vseh ministrstvih, tako centralnih kot perifernih, s ciljem, da se uvede administrativni vmesnik.

Mag. Urška Kežmah (Maribor) je v referatu **Elektronsko poslovanje v sodnih postopkih** obravnavala predvsem pravne in tehnološke možnosti za vpeljavo elektronskega poslovanja v sodne postopke. Izpostavila je obstoječe načine notranjega e-poslovanja v pravnem, izvršilnem in registrskem postopku (npr. e-vpisnik). Posebej obravnava možnosti za zunanje e-poslovanje sodišča (npr. pošiljanje in sprejemanje e-vlog). Predstavi domače in tuje zglede, zlasti postopek pred Ustavnim sodiščem Republike Slovenije in Sodiščem Evropskih Skupnosti, ki že poteka z računalniško podporo.

Tematiko e-sodišč predstavi tudi Emica Ogrizek (Maribor) v referatu z naslovom **Zemljiška knjiga v klasični in elektronski obliki**. Po zgodovinskem pregledu razvoja zemljiške knjige v slovenskih deželah s poudarkom na področjih, za katera je pritojen Pokrajinskega arhiva Maribor, predstavi spremembe, ki jih je doživela zemljiška knjiga z informatizacijo.

Zemljiško knjigo, tako to, ki je vodena v klasični obliki, kot novo, ki je vodena v elektronski obliki, predstavlja kot pomembno arhivsko gradivo.

O digitalizaciji arhivskega gradiva sta pripravila prispevek Joško Katelan (Kotor – Črna Gora) in Borivoj Jovanović (Kotor – Črna Gora) z naslovom **Fond "katastarska uprava Kotor" – Novi prijedlog digitalizacije**. Navajata, da je novi predlog za digitalizacijo tega fonda nastal kot rezultat večletne strokovne obdelave gradiva in z uporabniki v upravno-pravnih postopkih. Predstavljen je kratek prikaz historijata ustvarjalca arhivskega gradiva kot tudi obstoječe stanje v arhivu.

Vsebinski problemi transformacije podatkov iz klasičnih v elektronske oblike s posebnim poudarkom na informativnih pomagalih je naslov prispevka dr. Miroslava Novaka (Maribor). Avtor opozarja na nekatere vsebinske probleme transformacije podatkov s poudarkom na informativnih pomagalih. Pri tem izpostavlja razliko med postopki transformacije, konverzije in migracije podatkov, ki se med seboj v praksi pogosto prepletajo. Navaja, da je z arhivskega strokovnega stališča na nivoju sekundarnega arhivskega podatkovnega potenciala najpomembnejša transformacija tistih vsebin arhivskih informativnih pomagal, ki jih je potrebno vgraditi v kompleksnejše arhivske informacijske sisteme. Pri tem je nujno upoštevati ob strokovnih standardih tudi finančne posledice izvajanja različnih oblik tega procesa.

Na problematiko varovanja novih nosilcev zapisov opozarja dr. Jana Kolar (Ljubljana) v referatu z naslovom: **Varovanje sodobnih nosilcev zapisov**. V prispevku predstavi sodobne, strojno berljive zapise kot so: gramofonske plošče, magnetni in optični zapisi ter vzroke za njihovo razgradnjo, značilne poškodbe gradiva ter navede priporočila za hranjenje.

Na koncu zbornika je objavljen tudi In memoriam Enver Čengić, ki sta ga pripravila dr. Branko Bubenik in Zdenka Semlič Rajh. Gospod Enver Čengić je bil dolgoletni udeleženec posvetovanj in je pogosto pripravljaval prispevke, ki so govorili o problematiki v TV arhivih.

Referate so delavci v Pokrajinskem arhivu Maribor oblikovali v publikacijo, tiskali pa so jo v vbRogina d.o.o., Radizel.

Objavljeni referati v tretjem zborniku dopolnilnega izobraževanja s področja arhivistike, dokumentalistike in informatike v Radencih pomenijo dragoceno pridobitev za slovensko arhivsko javnost, in to ne samo z vidika izmenjave množice teoretičnih mednarodnih izkušenj arhivske teorije, ampak predvsem z vidika bogatih izkušenj arhivske prakse, ki so jo avtorji v njem posredovali.

Leopold Mikec Avberšek